

Varjú Márta

A MERÉNYLET KRÓNIKÁJA

Miloš Vasić: Atentat na Zorana. Politika–B92–Vreme–Narodna knjiga, Beograd, 2005

Miloš Vasić a Vreme hetilap kommentátora, aki gyakran nyúl rázós témákhoz, hogy feltárja politikai életünk ügyes-bajos dolgait, sőt ennél tovább is merészkedik, az alvilág viselt dolgait is szokása tollhegyre tűzni. Volt elég bátorsága ahhoz, hogy több mint egyévi feltárómunka után megjelentesse az *Atentat na Zorana* című könyvet. A kiadók a Politika, a B92, a Vreme és a Narodna knjiga. A könyv a Zoran Đinđić elleni merénylet második évfordulója előtt jelent meg, első nekifutásra 50 000 példányban nyomtatták, majd még 20 000-rel megtoldották, s ez is mind gazdára talált. Úgy tűnik, ez a 20 000-es utánnomás is kevésnek bizonyult, mert mára már mutatóba sem lehet találni a merényletet feltáró alkotásból. Az emberek vitték, mint a cukrot, bizonyára azért, mert érdekelték őket a merénylet kulisszatitkai.

Miloš Vasić a napjainkban divatossá vált kutató-újságírás nagymestere, rajta kívül szinte senki sem lett volna képes e merénylet krónikáját felvázolni. Hogy miért nem? Egyszerűen azért, mert Vasić évtizedek óta politikai, közbiztonsági és rendőrségi kérdésekkel foglalkozik, több mint húsz évvel ezelőtt kezdte a szakmát a NIN című hetilapnál, s az eltelt idő alatt számos baráttra, ismerősre, fontos kapcsolatra tett szert, az igazságszolgáltatásban dolgozók, ügyvédek, bírók, ügyészek körében, de ugyanúgy a bűnüldözők táborába is bejáratos, ott is akadnak biztos pontok, amelyekre építhet és támaszkodhat, s ezenfelül a különleges ügyészség köreiben is fontos ismeretsegekkel rendelkezik. Az sem mellékes, hogy meglehetősen jól ismeri az alvilágot, tudja azok hogyan, miként gondolkodnak, egyszóval átlát rajtuk. A felsorolt körökhöz tartozók rendelkezésére bocsátották a kormányfő elleni merénylethez kapcsolódó legfontosabb dokumentumokat, bizonyítási aktákat, de talán még ennél is többet jelentett számára, hogy a kulcsfontosságú emberekkel el tudott beszélgetni; a közvetlen résztvevőktől, tanúktól hallhatta, miként zajlottak az események, s ez hozzásegítette ahhoz, hogy rekonstruálni tudja az eseményt. Azt, hogy ezt papírra vesse és megjelentesse, a jelenlegi munkahelyén, a Vreme szerkesztőségében főszerkesztője, Dragoljub Žarković javasolta, majd kollégái további biztatására hozálátott az összegyűlt anyag feldolgozásához. Aggasztotta a merénylet utáni bírósági tárgyalás során támadt káosz, amikor azt kellett tapasztalnia, hogy a periratok so-

kaságában nemigen tudnak eligazodni a hírlapírók, akik naponta tudósítanak a tárgyalásról. Ezt követően megszületett a döntés, hogy a töménytelen anyagot rendszerezni kell, logikai és kronológiai sorrendbe állítani, és azt minél előbb a nyilvánosság elé bocsátani. Ezt a szándékát nem igazán szellőztette, nem szerette volna, ha nehézségei támadnak az oknyomozás során, s ha elrejtették volna előle az értékes dokumentumokat. Maga mondta, hogy a bűnözőktől nem fél, hiszen azok akkorra már mind rács mögött voltak. Jó barátai figyelmeztették, hogy azért akadnak olyanok, akik készülnek öt észhez téríteni és eltántorítani attól a szándékától, hogy a merénylet körülményeit feltárja. Erre is fel volt készülve, s míg a könyvön dolgozott, azt bizonygatta, hogy csak újságíróként kutat, gyűjti az adatokat, hogy cikket írjon minderről, de esze ágában sincs könyvet kiadni. Mivel bosszantóan irritáló volt a bírósági tárgyalás menete és az azt övező szóbeszéd terjedése, nyugodtan állíthatta, hogy megkísérel rendet teremteni az ügyben, mepróbálja helyére tenni a dolgokat, mert ez a széles nyilvánosságot roppant érdekli.

Bosszantotta, hogy a különleges egységeket, az ügynevezett vörössapkásokat korábban is, de különösen a per idején folyton magasztalták, holmféle patrióta erőknél tüntették fel őket. Holott hamar rá kellett jönnie, hogy senkinek sem ismert egyetlenegy hőstettük sem, nem emlékeznek rá, hogy ezek a „bátor harcosok” bármimemű említésre méltó nemes tettet követtek volna el, sőt inkább az jellemző rájuk, hogy az alvilággal paktáltak le, és hagyták magukat rábeszélni arra, hogy a kormányfőt eltegyék láb alól. Miloš Vasić különösen felháborodott azon, ahogy a merénylettel vádolt személyek (jobbára egykori vörössapkások) ügyvédjei viselkedtek. Mindenféle történetet találtak ki a gyilkosság kapcsán, s ezeknek a sajtó teret adott. Ebben az időben jelentek meg az olyan nézetek, hogy nem egy, hanem két merénylet lőtt Zoran Đinđićre, s nem három golyót lőttek a kormányfőre, hanem ötöt, sőt volt, aki azt emlegette, nyolcat. Miloš Vasić a bizonyítékok birtokában látta, hogy ez szemenszedett hazugság, s ezt megírta.

Miloš Vasićnak sikerült megvalósítania szándékát, mert objektív, közérdekű, és a társadalmi életünket valósan bemutató könyvet írt, amelyből megtudhatjuk, mi történt valójában 2003. március 12-én, amikor merényletet követtek el Zoran Đinđić szerb kormányfő ellen. Nemcsak a gyilkosság kulisszatitkaira derül fény, hanem betekinthetünk abba is, hogy előtte és utána milyen események történtek, s ezenfelül a mű feltárja a törvény és a hatalom viszonyát. Tematikailag két részre osztható Vasić könyve, az elsőben a merénylet eszmei szerzőinek és elkövetőinek a felderítése és feltérképezése folyik, a másodikban pedig a szerző politikai nézeteit vázolja fel. Alapos kutatómunka eredménye ez, amely társadalmi elemzést is tartalmaz, s egyben rendszerezi a különleges egységek tagjainak vallomásait és Ljubiša Buha tanúskodását.

A történet feltárása 2000 nyarára nyúlik vissza, amikor Vasić szerint egyértelművé vált, hogy Milošević ideje lejárt, elérkezett számára a vég. Vasić a Milošević bukását előidéző tények feltárásával kezdi a művét, viszont az már nagyobb fejtörést okozott számára, hogyan és hol zárja le a történetet. A zavart az okozta, hogy Dejan Milenković Bagzi kiadatását a görög hatóságok halogatták, majd amikor az nagy

nehezen bekövetkezett, akkor az említett bűnöző sehoggy sem akart vallomást tenni. Erre egy ideig várt a szerző, de a végtelenségig nem halogathatta a dolgot, mert közeledett a kormányfő elleni merénylet második évfordulója, s ekkorra időzítette a szerző a könyv megjelentetését. Így a Bagzi kiadatása körüli hercehurcával záródik a történet.

Fontosnak tartotta, hogy a könyvével eloszlasson bizonyos kételyeket, és lerántsa a leplet a különböző bünszervezetekről, klánokról. Egyértelmű, hogy összeesküvés nem létezett, tehát Đinđićet nem politikai, bűnügyi, katonai, rendőrségi összeesküvés bonyolult folyamataként gyilkolták meg, hanem egyszerűen az történt, hogy a söpredék, a csőcselék, az aljanép körül egyre szűkült a kör, mindinkább úgy érezték, hogy csapdába kerültek, és ebből – azt hitték – csak úgy szabadulhatnak, ha megölik a kormányfőt. Hogy eddig hogy jutottak el, arra egyértelmű válaszként kínálkozik a Tanú fedőnevű akció, amelynek az volt a célja, hogy felszámolja az alvilágot és az alvilággal együttműködő különleges egységeket. Valóban Đinđić kabinetjéből indult el ez a folyamat, mert már tűrhetlenné vált a miloševići éra idején felerősödő bűnbandák basáskodása, s azokkal egyszer és mindenkorra le akartak számolni. Az akció fontos mozzanata lett volna 2003. március 13-a, amikor a nagy letartóztatási és leleplezési hullámot tervezték. A tanúvallomásokot már begyűjtötték, a bizonyítékok ott voltak az illetékesek kezében. Ezt jól tudták az érintett bűnbandák, érezték, hogy szorul a nyakuk körül a hurok, s sebzett vadként próbáltak kitörni a csapdából. Szervezkedtek, a különleges egységekkel tárgyaltak, egyfajta lázadást készítettek elő, de annak egy fontos előzménye lett volna, hogy a kormányfőt megöljék.

A március 12-i merénylet hozzájárult az is, hogy a korábbi merényletkísérlet után a szakértők hozzáállása felelőtlen volt. A limesi meghíusult autósmerénylet követően Đinđić biztonsági emberei elfogták és bekísérték a mindannyiunk által jól ismert Dejan Milenković Bagzit, eljárás is indult ellene, de a korrumpált bíróság és ügyészség segítségével kikerült a vizsgálati fogságból. Három mobiltelefont találtak Bagzinál, amit visszaadtak neki, holott ha belenéztek volna ezekbe a készülékekbe, értékes adatokra bukkantak volna, amelyekből napvilágra kerül, hogy a bűnbandák a különleges egységekkel karöltve mire készülnek. Így e fontos adatokat nem tudhatták meg a nyomozók, s ezért nem tudták idejekorán megakadályozni a tragédiát.

Összeesküvés elméletről nem beszélhetünk tehát, és az is biztos, hogy Zoran Đinđićnek egyáltalán nem kellett volna meghalnia. Végsoőkig szerencsétlen körülmény volt, és a véletlenek összjátéka. A rendőrség és az Állambiztonsági Szolgálat soraiból abban az időben már eltávolította a gyanús elemeket, viszont a különleges egységek és a különböző bünszervezetek aktívan kémkedtek a szerb kormányban. Rögeszméjükké vált, hogy ha a kormányfőt félreteszik, akkor egy csapásra minden nehézség megoldódik. Pánikszzerűen cselekedtek. A merényletet meg lehetett volna előzni, ha jobban működött volna a biztonsági szolgálat.

A merényletet követő Szablya akció során, a rendkívüli állapot idején 11 900 személyt börtönöztek be. Ekkor sokan lelepleződtek, és sok mindenre fény derült. A további nyomozás szempontjából sajnálatos, hogy Mile Luković-Kumot és Dušan

Spasojević-Šiptart körülzárták, és mindkettőjükkel végeztek. Ezt később sokan úgy magyarázták, hogy szándékosan tették, nehogy valamelyik politikus ellen valljanak.

Mivel a könyv iránt óriási az érdeklődés, a szerző azon töpreng, hogy bővített kiadását jelentesse meg.